

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فلسفه و کلام

عنوان:

جایگاه اخلاق کاربردی در قرآن

استاد راهنما :

دکتر نرگس نظر نژاد

استاد مشاور:

دکتر فتحیه فتاحی زاده

دانشجو:

رضوانه کرامتی فرد

اسفند ماه سال ۱۳۹۲

کلیه دستاوردهای ناشی از این تحقیق متعلق به
دانشگاه الزهراء (س) است.

تقدیم:

”اللهم صل علی فاطمه و ابیہ و بعلمها و بنیہا و سرالموستودع فیہا بہ عدد ما احاط بہ علمک“

تقدیم بہ کوثر قرآن، اسوہ تمام عیار مکارم و قد رفیع فضائل، ام الحسین (علیہا السلام)

صدیقہ کبری فاطمہ زہرا (علیہا السلام)

«با این امید کہ ادامہ دہندہ راہ ایشان باشیم»

قدردانی و شکر:

لازم می‌دانم از زحمات بی‌دیغ و سخاوتمندانه استاد بزرگوارم «خانم دکتر زکس نظر نژاد»، که همواره از شمع پر فروغشان ما را روشنی بخشیدند، شکر کنم.

هم‌چنین از استاد محترم «خانم دکتر فحیه قاجی زاده» نیز که بزرگوارانه مشورت‌های لازم را ارائه فرمودند، کمال شکر را دارم.

لازم می‌دانم از «پدر و مادر عزیزم» که زیستن با آنان بهشت زندگی من است، قدردانی و شکر کنم و امیدوارم قادر به درک زیبایی‌های وجودشان باشم.

اگر حمایت‌های مادی و معنوی این بزرگواران نبود، این اثر شکل نمی‌گرفت.

چکیده

شاخه ای از فلسفه اخلاق که به دنبال ارائه باید ها و نباید های کاربردی در مسائل خاص و جزئی زندگی انسان ها است، اخلاق کاربردی نام دارد. پژوهش حاضر در نظر دارد چهار مورد از حوزه های اخلاق کاربردی را از منظر قرآن کریم که حاوی برنامه های جامع اخلاقی برای هدایت انسان هاست، مورد بررسی قرار دهد. قرآن کریم در حوزه اخلاق خانواده بر محبت و ایجاد آرامش در روابط همسران از طریق صداقت، رعایت احترام، عیب پوشی، تغافل و غیره تأکید می کند و نکات اخلاقی را برای تربیت نسلی توحیدی، بیان کرده و به فرزندان در خصوص احسان به پدر و مادر سفارش فراوان کرده است. این کتاب ارزشمند حیاتی، در حوزه اخلاق تعلیم و تعلم، معلم حقیقی را خداوند می داند و اصول اخلاقی چون، تقدم تهذیب بر تعلیم و تعلم، عامل بودن به علم، حسن خلق، تربیت در کنار آموزش و اصول کاربردی دیگری که معلم و متعلم در امر یاددهی و یادگیری باید مدنظر داشته باشند، ارائه می کند. قرآن مبین، دیدگاه توحید محورانه ای را در حوزه اخلاق محیط زیست مطرح کرده و به انسان اجازه دخل و تصرف در جهان هستی را می دهد تا بتواند به خدا شناسی برسد، اما در عین حال باید حافظ مخلوقات باشد. این منبع غنی الهی، انسانی را شایسته مقام اشرف مخلوقات بر روی زمین می داند که، از عدالت در رفتار با سایر اجزاء هستی منحرف نگردد.

کلید واژگان:

قرآن، اخلاق کاربردی، اخلاق خانواده، اخلاق تعلیم و تعلم، اخلاق محیط زیست.

فهرست مطالب:

مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیاتی در باب اخلاق کاربردی.....	۸
۱-۱- جایگاه اخلاق در حکمت.....	۹
۲-۱- اخلاق در لغت و اصطلاح.....	۱۰
۱-۲-۱- علم اخلاق.....	۱۲
۲-۲-۱- تقسیم بندی علم اخلاق.....	۱۲
۳-۱- فلسفه اخلاق.....	۱۳
۱-۳-۱- بررسی عقلانی مبانی اخلاق.....	۱۴
۴-۱- تفاوت علم اخلاق و فلسفه اخلاق.....	۱۴
۵-۱- شاخه های مطالعات اخلاقی.....	۱۵
۱-۵-۱- اخلاق توصیفی.....	۱۵
۲-۵-۱- فرا اخلاق.....	۱۵
۱-۲-۵-۱- مسائل معنا شناختی.....	۱۶
۲-۲-۵-۱- مسائل معرفت شناختی.....	۱۶
۳-۲-۵-۱- مسائل منطقی اخلاقی.....	۱۷
۳-۵-۱- اخلاق هنجاری.....	۱۷
۶-۱- اخلاق کاربردی.....	۱۸
۱-۶-۱- اهداف اخلاق کاربردی.....	۲۰
۲-۶-۱- پیشینه بحث اخلاق کاربردی.....	۲۱
۳-۶-۱- روش اخلاق کاربردی.....	۲۴
۱-۳-۶-۱- اصول گرایی.....	۲۴
۲-۳-۶-۱- استدلال مبتنی بر مورد.....	۲۴
۳-۳-۶-۱- موازنه متفکرانه.....	۲۵

۲۵.....	۷-۱- ارتباط اخلاق کاربردی با اخلاق نظری.....
۲۶.....	۸-۱- ارتباط اخلاق کاربردی با اخلاق عملی.....
۲۷.....	۹-۱- ارتباط اخلاق کاربردی با اخلاق توصیفی.....
۲۷.....	۱۰-۱- ارتباط اخلاق کاربردی با فرا اخلاق.....
۲۸.....	۱۱-۱- ارتباط اخلاق کاربردی با اخلاق هنجاری.....
۲۸.....	۱۲-۱- ارتباط اخلاق کاربردی با فقه اسلامی.....
۳۰.....	۱۳-۱- شاخه های اخلاق کاربردی.....
۳۱.....	۱۴-۱- چیهستی اخلاق حرفه ای و ارتباط آن با اخلاق کاربردی.....
۳۲.....	۱۵-۱- اخلاق کاربردی در آموزه های اسلام.....
۳۳.....	۱۶-۱- دستاورد های فصل.....
۳۴.....	فصل دوم اخلاق خانواده در قرآن.....
۳۵.....	۱-۲- نگرش های مغرب زمین به نهاد خانواده.....
۳۶.....	۱-۱-۲- رویکرد های مختلف در تعریف خانواده.....
۳۶.....	۱-۱-۲- رویکرد زیست شناختی.....
۳۶.....	۱-۱-۲- رویکرد اقتصادی.....
۳۷.....	۱-۱-۲- رویکرد سیاسی.....
۳۸.....	۲-۱-۲- اخلاق خانواده.....
۳۹.....	۳-۱-۲- شاخه های مرتبط با اخلاق خانواده.....
۴۰.....	۴-۱-۲- اصول اخلاقی در روابط همسران.....
۴۱.....	۱-۴-۱-۲- عشق و محبت.....
۴۱.....	۲-۴-۱-۲- وفاداری.....
۴۲.....	۳-۴-۱-۲- عزت و احترام.....
۴۲.....	۴-۴-۱-۲- داشتن هدف متعالی در زندگی.....
۴۳.....	۵-۴-۱-۲- توجه به افکار، گفتار و کردار خویش.....
۴۳.....	۶-۴-۱-۲- عفو و مصالحه.....
۴۴.....	۷-۴-۱-۲- شناخت واقعیت فعلی و استعداد بالقوه آتی یکدیگر.....

- ۴۴.....۵-۱-۲- وظایف والدین نسبت به فرزندان.....
- ۴۷.....۶-۱-۲- وظایف فرزندان نسبت به والدین.....
- ۴۷.....۲-۲- نگرش قرآن به نهاد خانواده.....
- ۴۹.....۱-۲-۲- اصول اخلاقی همسران در قرآن.....
- ۵۰.....۱-۱-۲-۲- محبت.....
- ۵۱.....۲-۱-۲-۲- صداقت و وفاداری.....
- ۵۲.....۳-۱-۲-۲- رعایت احترام.....
- ۵۲.....۴-۱-۲-۲- حسن خلق.....
- ۵۳.....۵-۱-۲-۲- هدیه دادن در کنار پاکیزگی و آراستگی.....
- ۵۴.....۶-۱-۲-۲- درک توان یکدیگر.....
- ۵۴.....۷-۱-۲-۲- تغافل و گذشت.....
- ۵۵.....۸-۱-۲-۲- پوشاندن عیوب یکدیگر.....
- ۵۶.....۲-۲-۲- وظایف اخلاقی والدین در قبال فرزندان از زبان قرآن.....
- ۵۷.....۱-۲-۲-۲- انتخاب نام نیکو.....
- ۵۸.....۲-۲-۲-۲- تأمین محبت.....
- ۵۹.....۳-۲-۲-۲- برقرار ی امنیت.....
- ۶۰.....۴-۲-۲-۲- آموزش.....
- ۶۳.....۳-۲-۲- وظایف اخلاقی فرزندان نسبت به والدین در قرآن.....
- ۶۶.....۳-۲- دستاورد های فصل.....
- ۶۸..... فصل سوم اخلاق تعلیم و تعلّم در قرآن
- ۶۹.....۱-۳- اخلاق تعلیم و تعلّم
- ۷۰.....۱-۱-۳- چیهستی تعلیم و تعلّم.....
- ۷۲.....۲-۱-۳- شاخه های اخلاق تعلیم و تعلّم.....
- ۷۲.....۱-۲-۱-۳- اخلاق در آموزش عالی.....
- ۷۴.....۲-۲-۱-۳- اخلاق تدریس.....
- ۷۵.....۳-۲-۱-۳- اخلاق پژوهش
- ۷۶.....۳-۱-۳- ارتباط اخلاق تعلیم و تعلّم و اخلاق حرفه ای.....

- ۳-۱-۴- وظایف معلم نسبت به شاگردان در کتب مغرب زمین..... ۷۶
- ۳-۱-۵- وظایف شاگردان نسبت به معلم در کتب مغرب زمین..... ۸۰
- ۳-۱-۶- تأثیر اخلاق در مبانی ارزشی تعلیم و تعلّم..... ۸۲
- ۳-۲-۲- مکتب تعلیم و تعلّم اسلامی ۸۲
- ۳-۲-۱- اهمیت و ضرورت تعلیم و تعلّم در قرآن..... ۸۳
- ۳-۲-۲- فضیلت علما از زبان قرآن..... ۸۵
- ۳-۲-۳- ارزش معلم از دیدگاه قرآن..... ۸۸
- ۳-۲-۴- یگانه معلم هستی..... ۸۹
- ۳-۲-۵- دو ویژگی اساسی در نظام تعلیم و تعلّم..... ۹۱
- ۳-۲-۵-۱- تقدم تهذیب بر تعلیم و تعلّم ۹۱
- ۳-۲-۵-۲- عامل بودن به عمل خود..... ۹۳
- ۳-۲-۶- اخلاق معلم از نگاه قرآن..... ۹۴
- ۳-۲-۶-۱- اظهار حق و حقیقت برای همگان ۹۴
- ۳-۲-۶-۲- حسن خلق و محبت ۹۵
- ۳-۲-۶-۳- صداقت در گفتار و کردار ۹۶
- ۳-۲-۶-۴- تواضع و مهربانی ۹۷
- ۳-۲-۶-۵- انتخاب بهترین روش برای تعلیم ۹۸
- ۳-۲-۶-۶- تربیت شاگردان در کنار تعلیم به آنان ۹۹
- ۳-۲-۷- اخلاق متعلّم از نگاه قرآن..... ۱۰۰
- ۳-۲-۷-۱- احترام و تواضع ۱۰۱
- ۳-۲-۷-۲- رعایت ادب ۱۰۲
- ۳-۲-۷-۳- سوال پرسیدن در زمان مناسب ۱۰۳
- ۳-۲-۷-۴- سپاسگزاری از معلم ۱۰۴
- ۳-۸- دستاوردهای فصل..... ۱۰۵
- فصل چهارم اخلاق محیط زیست در قرآن..... ۱۰۶
- ۴-۱- مفهوم محیط زیست..... ۱۰۷
- ۴-۲- حفظ محیط زیست ۱۰۹

- ۱۱۰-۳-۴- تعریف اخلاق زیست محیطی.....
- ۱۱۱-۴-۴- ضرورت اخلاق زیست محیطی.....
- ۱۱۳-۵-۴- مبانی نظریه های اخلاق زیست محیطی.....
- ۱۱۴-۶-۴- دیدگاه های اخلاق زیست محیطی
- ۱۱۵-۱-۶-۴- اخلاق انسان محور.....
- ۱۱۶-۱-۱-۶-۴- حفاظت گرایی
- ۱۱۶-۲-۱-۶-۴- صیانت گرایی.....
- ۱۱۶-۳-۱-۶-۴- بوم شناسی اجتماعی.....
- ۱۱۷-۲-۶-۴- اخلاق زیست محور.....
- ۱۱۸-۱-۲-۶-۴- حقوق حیوانات.....
- ۱۱۹-۳-۶-۴- اخلاق زیست بوم محور.....
- ۱۲۰-۱-۳-۶-۴- اخلاق زمین.....
- ۱۲۰-۲-۳-۶-۴- اکوفمنیسم.....
- ۱۲۱-۴-۶-۴- اخلاق خدا محور.....
- ۱۲۳-۱-۴-۶-۴- مبانی اخلاق زیست محیطی در قرآن.....
- ۱۲۳-۱-۱-۴-۶-۴- ارزشمندی طبیعت.....
- ۱۲۷-۲-۱-۴-۶-۴- چگونگی رفتار انسان با محیط طبیعی.....
- ۱۲۸-۱-۲-۱-۴-۶-۴- امانت داری در برخورد با طبیعت.....
- ۱۲۹-۲-۲-۱-۴-۶-۴- آبادانی زمین.....
- ۱۲۹-۳-۲-۱-۴-۶-۴- حفظ محیط زیست.....
- ۱۳۲-۲-۴-۶-۴- جایگاه انسان و طبیعت در تفکر خدا محوری.....
- ۱۳۲-۱-۲-۴-۶-۴- خلیفه الله.....
- ۱۳۵-۲-۲-۴-۶-۴- تسبیح موجودات
- ۱۳۷-۷-۴- دستاورد های فصل.....
- ۱۳۸- نتایج و پیشنهادات.....
- ۱۴۱- منابع و ماخذ

مقدمه

در عصر کنونی به دلیل پیچیدگی های ابعاد زندگی بشر، اخلاق جایگاه ویژه ای دارد؛ زیرا اخلاق، علم زندگی فردی و اجتماعی و آیین زیستن به معنای حقیقی کلمه است. علمی است که ضمن بیان احکام ارزشی در همه ابعاد فردی و اجتماعی، زندگی آگاهانه و مختارانه بشر، راه های اتصاف به فضایل و بهره مندی از خوبی ها و برطرف کردن رذایل و زشتی ها را نیز نشان می دهد. بسیاری از مردم به طور فطری به این موضوع گرایش دارند، اما اغلب افرادی که برای اخلاق در زندگی خویش ارزش قائل اند، به جای مباحث نظری و انتزاعی، دنبال راهکارهای کاربردی هستند تا بتوانند بهتر زندگی کنند و در نتیجه فلاح و رستگاری را برای خود رقم بزنند.

بیش تر افراد جامعه ما با بسیاری از فضایل و رذایل اخلاقی آشنا هستند ولی مشکل عمده اکثریت این افراد آن است که راه انجام وظایف اخلاقی و چگونگی اعمال و احکام اخلاقی را به درستی نمی توانند تشخیص دهند. همچنین در موارد تزاخم و تعارض وظایف اخلاقی، نمی توانند تصمیم درستی بگیرند. به همین منظور متفکران اخلاقی، دانشی به نام اخلاق کاربردی را مطرح کردند. هر دیدگاهی بر اساس اعتقادات خویش تعریفی از اخلاق کاربردی ارائه کرده است. از جمله رسالت های اخلاق کاربردی، تحلیل و بررسی ریشه ای و بنیادین فضایل و رذایل اخلاقی، راه تشخیص تکالیف اخلاقی و شیوه تحقق آن ها در قلمروهای خاص است. این دانش نوپا برآن است تا با ارائه توصیه هایی که به صورت کاربردی برای تصمیم گیری های اخلاقی در جامعه مفید هستند، کارایی اخلاق را در موارد جزئی و خاص بیان کند.

نیاز های روز افزون جوامع انسانی، آن هم در دوره ای که جهان به مثابه یک دهکده جهانی انگاشته می شود و در هم ریختگی مرزهای فرهنگی بر اثر چالش با فرایند جهانی شدن است؛ لزوم رجوع به معارف قرآنی، کاربردی کردن آموزه های دینی و عملیاتی نمودن پاسخ های اخلاقی را بیش تر از همیشه نشان می دهد. قرآن در همه ابعاد زندگی انسان ها کارایی دارد و این واقعیت را خداوند به پیامبرش بیان می کند.

﴿ما قرآن را که بیان کننده هر چیزی است و هدایت و رحمت

و بشارت برای مسلمانان است بر تو نازل کرده ایم﴾ (نحل: ۸۹)

اخلاق نیز یکی از همین ابعاد است که از ارزش فوق العاده ای نزد خداوند و بزرگان دین برخوردار است. به طوری که می توان یکی از مهم ترین رسالت های پیامبران را پرورش اخلاقی انسان ها و تزکیه و تهذیب جان های آنان دانست. پیامبر بزرگ اسلام (ﷺ) نیز هدف اصلی رسالت خود را به کمال رساندن خلق های کریم و منش های بزرگوارانه معرفی کرده است. قرآن، کسب معرفت را صرفاً ابزاری برای رسیدن به تحول اخلاقی می داند و تحول اخلاقی به دست نمی آید مگر با شناخت و به کارگیری اخلاق در رفتار های فردی و اجتماعی. این خود بیانگر اهمیت فراوان اخلاق به صورت کاربردی در قرآن است. بر این اساس لازم بود اخلاق کاربردی در قرآن مورد بررسی قرار گیرد تا به واسطه آن به پرسش های مطرح شده در این حیطة، بر اساس منبعی غنی، محکم، موثق و الهی پاسخ داده شود. امید است که این پژوهش بتواند در راستای اسلامی سازی علوم و تقویت جامعه توحیدی گامی بردارد.

پرسش اصلی در این پژوهش:

جایگاه اخلاق کاربردی در قرآن چیست؟

پرسش های فرعی که بر اساس محور های پژوهش مطرح می شوند از این قرارند:

راهکارهای قرآن در حوزه اخلاق خانواده کدام اند؟

راهکارهای قرآن در حوزه اخلاق تعلیم و تعلّم کدام اند؟

راهکارهای قرآن در حوزه اخلاق طبیعت (محیط زیست) کدام اند؟

فرضیه های پژوهش:

پاسخ های احتمالی که می توان به عنوان فرضیه های پژوهش برای سوالات فوق در نظر گرفت، به این شرح است:

یک. راهکارهایی که قرآن در فضای اخلاق خانوادگی ارائه می دهد در نهایت منجر به ایجاد فضای محبت و عاطفه در محیط امن خانواده می شود. به دنبال خلق محبت و تداوم آن در خانواده، احترام متقابل در روابط زن و شوهر با یکدیگر و والدین و فرزندان رعایت می شود.

دو. قرآن در حوزه اخلاق تعلیم و تعلم راهکارهایی بیان می دارد و یادآوری می کند که برای تعلیم باید انگیزه الهی داشت و اخلاق حسنه را رعایت کرد تا شاگردان به علم و علم آموزی رغبت پیدا کنند. در مورد تعلم نیز قرآن به مواردی از جمله؛ آموختن علم از شایستگان، تواضع در مقابل معلم و قدردانی از تلاش های خستگی ناپذیر آنان اشاره می کند.

سه. در حوزه اخلاق زیست محیطی نیز قرآن راهکارهایی ترسیم کرده است که بیانگر احترام به حق زندگی موجودات زنده، استفاده از طبیعت تنها در حد نیاز، مسئول بودن انسان در قبال طبیعت دارای شعور و شناخت طبیعت به عنوان نشانه الهی برای شناخت خالق آن است. در ضرورت این پژوهش می توان گفت:

با نگرش به سیر دعوت پیامبر (ﷺ) و رهنمود های قرآنی در می یابیم که خداوند ابتدا مؤمنان را به توحید و سپس اخلاق دعوت می کند. به دلیل پیچیدگی روابط انسانی پژوهش در ابعاد مختلف اخلاقی به ویژه کاربرد اخلاق، بیش از پیش ضرورت پیدا کرده است. بنابراین با مفهوم اخلاق کاربردی که دانشی است نوپا، در جوامع علمی غرب روبرو می شویم که هنوز به طور کامل و همه جانبه مورد بررسی قرار نگرفته است. البته چپستی اخلاق کاربردی محل اختلاف است. امروزه جوامع به خاطر عدم توجه به اخلاق و غفلت از دین در دو موضع مهم خانواده و نحوه تعلیم و تعلم با معضلات جدی رو به رو هستند و هم چنین، افزایش زندگی های شهر نشینی و توسعه یافتگی

صنعت ها، کشور ها را با مشکلات زیست محیطی جدی روبه رو کرده است، بنابراین لازم دانستیم تا در پژوهش حاضر به بررسی اخلاق خانواده، تعلیم و تعلم و محیط زیست در قرآن بپردازیم و راهکار های این منبع گرانقدر را در مسائل خاص و جزئی که در این حیطه ها مطرح است، بیان کنیم. ذکر این نکته لازم است که ما نمی خواهیم دیدگاهی بر قرآن تحمیل کنیم بلکه به دنبال آن هستیم که سؤالات خود را در این حیطه ها از طریق قرآن پاسخ دهیم.

شرح برخی از پژوهش های انجام شده:

اخلاق کاربردی مورد توجه بسیاری از اندیشمندان بوده است و پژوهشگران فراوانی، آثار خود را به این موضوع اختصاص داده اند. می توان به چند مقاله و پایان نامه اشاره کرد که هر کدام به بخشی از اخلاق کاربردی توجه داشته اند.

یک. « اخلاق کاربردی در ایران و اسلام»، این مقاله اخلاق کاربردی را در سه حوزه تمدن ایران باستان، آموزه های اسلام، تمدن ایران اسلامی در ۲۴ فصل به پژوهش در آورده است. ولی ما قصد داریم این بعد اخلاق را به طور خاص در سه حیطه ی خانواده، تعلیم و تعلم و طبیعت در قرآن بررسی کنیم. (قراملکی، احد فرامرزی، کتاب ماه دین، مرداد ۹۰، شماره ۱۶۶)

دو. «رفتار شناسی تربیتی پیامبر از منظر قرآن کریم»، به دلیل اینکه قرآن کریم، پیامبر اکرم (ﷺ) را اسوه حسنه برای تمام بشریت می داند مقاله معرفی شده همت خود را بر آن گذاشته است تا عملکرد تربیتی ایشان را از نگاه آیات قرآنی بررسی نماید تا هر کس به نوبه خود از این رفتار های قرآنی رسول خدا توشه ای برگیرد ولی ما به دنبال معرفی الگو نیستیم بلکه می خواهیم به سؤالات خودمان در حیطه اخلاق کاربردی، از طریق قرآن که یکی از منابع غنی در این زمینه محسوب می شود، پاسخ دهیم. (طالقانی، سید عبدالوهاب، کوثر، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸، شماره ۳۰)

سه. «کاربردی، ماهیت، روش ها و چالش ها»، با توجه به این که درباره اخلاق کاربردی و شیوه های استدلال آن اختلاف نظر وجود دارد این مقاله تلاش کرده است بعد از بررسی رویکرد های متفاوت در این زمینه پیشنهادی برای ماهیت اخلاق کاربردی ارائه دهد. ولی ما می خواهیم نظریات مختلف

را در اخلاق کاربردی بیان کرده و آن‌ها را با آموزه‌های قرآنی تطبیق دهیم. (خزاعی، زهرا، پژوهش‌های فلسفی کلامی، پاییز ۱۳۸۶، شماره ۳۳)

چهار. «به سوی اخلاق کاربردی»، این مقاله به علت تأکید معارف آسمانی و از سوی دیگر فطرت بشری بر اهمیت اخلاق و نیاز هرچه بیشتر جامعه کنونی ما به رعایت ارزش‌های اخلاقی به صورت عام، بررسی نقش اخلاق در زندگی انسان‌ها پرداخته است. اما ما نمی‌خواهیم اخلاق را به طور عام بررسی کنیم بلکه تأکید ما بر روی اخلاق کاربردی است. (مهدی پور، محمد، فرهنگ کوثر، پاییز ۸۹، شماره ۸۳)

پنج. پایان‌نامه اخلاق کاربردی در آثار شهید مطهری این پایان‌نامه به بررسی اخلاق کاربردی در حوزه اخلاق دانش‌اندوزی، اخلاق سیاست و اخلاق تکنولوژی در آثار شهید مطهری می‌پردازد. اما ما می‌خواهیم اخلاق کاربردی را از منظر قرآن کریم بررسی کنیم. (فریده نوری، کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر نظر نژاد، دانشگاه الزهراء (ع.ا.ه)) تاریخ دفاع: ۱۳۹۱)

معرفی فصول:

در انتهای مقدمه لازم است نکاتی را در خصوص اقداماتی که در هر فصل انجام شده است، بیان کنیم و به شرح روند تدوین و نگارش هر فصل بپردازیم.

فصل اول:

در این فصل ابتدا تعریف علم اخلاق، جایگاه و اقسام آن بیان شده و در ادامه به ریشه‌یابی مفهوم اخلاق کاربردی پرداخته شده است. به گونه‌ای که در کنار علم اخلاق، رشته‌ای به نام فلسفه اخلاق قرار دارد که بسیار گسترده و در بردارنده سوالات بنیادین زیادی است. اخلاق توصیفی، فرا اخلاق و اخلاق هنجاری روش‌های پژوهش در مطالعات اخلاقی هستند که هر کدام، به این رشته از زاویه‌ای خاص نگاه می‌کنند و حاوی مباحث گسترده‌ای هستند. اخلاق کاربردی یکی از شاخه‌های فلسفه اخلاق است که اصول اخلاقی را در مسائل جزئی بیان می‌کند. در انتهای فصل

نیز تفاوت اخلاق کاربردی با تمام حوزه های مطرح شده، بیان شده و بر رابطه آن با فقه اسلامی و آموزه های اسلام تأکید شده است.

فصل دوم:

این فصل به اخلاق خانواده که یکی از شاخه های اخلاق کاربردی است، تعلق دارد. در این فصل ابتدا تعریفی از خانواده ارائه شده است و به برخی اصول اخلاقی که متفکران غربی در روابط همسران بر آن ها تأکید می کنند تا به تداوم و پایداری در زندگی دست پیدا کنند، اشاره شده است، از جمله محبت، احترام متقابل، عفو و گذشت و موارد دیگر. هم چنین، وظایفی که والدین در قبال فرزندان برعهده دارند که از مهم ترین آن ها تربیت است و مسئولیت هایی که فرزندان نسبت به پدر و مادر باید انجام دهند، بیان شده است. در انتها نیز از زبان قرآن، به برخی وظایف همسران برای رسیدن به سکون و آرامش در زندگی، نکاتی که پدر و مادر برای تربیت نسل توحیدی باید رعایت کنند و وظایف فرزندان در قبال پدر و مادر، بر اساس آیات قرآن مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل سوم:

در این فصل، اخلاق تعلیم و تعلم بیان شده و تعلیم و تعلم که همان فرآیند تعاملی یاددهی و یادگیری است، تعریف شده است. سپس به وظایف اخلاقی دو رکن اساسی نظام تعلیم و تعلم؛ معلم و شاگرد، نسبت به یکدیگر پرداخته شده است. در ادامه نیز اخلاق معلم و متعلم از جمله تقدم تهذیب بر تعلیم و تعلم، عامل بودن به علم، حسن خلق، صداقت در گفتار، تربیت در کنار تعلیم و اصول اخلاقی دیگری که کاربردی تر است، در قرآن تبیین شده است.

فصل چهارم:

در فصل چهارم ضمن بیان یک مفهوم مشترک از محیط زیست و تعریف اخلاق زیست محیطی، به برخی از اصول اخلاقی که در رابطه با حفظ محیط زیست باید مدنظر باشد اشاره شده است و ارزش ذاتی یا ابزاری محیط زیست و نوع رفتار انسان با طبیعت بر اساس سه دیدگاه انسان محور،

زیست محور و زیست بوم محور تبیین شده است. و در نهایت، دیدگاه توحید محورانه قرآن در مورد
با محیط زیست بیان گردیده و به برخی از دستورات الهی برای برخورد با جهان هستی و هر آنچه
که در آن قرار دارد، تأکید شده است.

فصل اول: کلیاتی در باب اخلاق کاربردی